

Tatlı Bir Düşün Eşliğinde Gerçek Doğal Güzelliğimiz :

TINAZ MAĞARALARI

Dr. Nuri GÜLDALI*

Büyük Tinaz Mağarası'nın ağız kısmı

İp çekilmiş gibi dümdüz asfalt yolları jipi-
mizle hızla katederek Toroslar'a tırmanışa
geçiyoruz. Yol dik ve virajlı. Karşımızdan hızla
geliyor ve geçip geçen maden yüklü kamyonlardan ve bir
kenarı uçurumlu virajlardan fırsat buldukça, epey
gerilerde ve aşağılarda kalan geniş Suğla Ova-
sı'nı, bir kenarındaki Seydişehir'i ve kentin ku-
zeyine doğru kurulan Etibank Alüminyum Tesis-
leri'nin yüksek bacalarını uçak penceresinden
bakar gibi seyrediyoruz. Yolun çevresi, düzgün
tabakalı kireçtaşı kayalarından oluşmasına kar-
şın, sıkça çam türü ormanlarla kaplı. Dik ve
virajlı yolları geçerek belirli bir yüksekliğe eri-
ştik. Hafif inişli ve çıkışlı yolda hızla ilerliyoruz.
Şimdi Seydişehir 25 km. gerimizde kaldı. İleride,
Alüminyum Fabrikası'na hammadde sağla-
yan Mortaş Boksit İşletmeleri görülüyor. Üst
kısmaları bıçakla kesilmiş gibi açılmış tepeler,
pasa ile (kaya molozu) doldurulmuş vadiler ara-
sında pasa ve maden taşıyan 30-40 tonluk dam-
perli kamyonlar ve dev yükleyiciler ister iste-
mez dikkatimizi çekiyor.

Az ilerde çok sık ormanlarla kaplı yusuvar-
lak zirvesiyle Ağaç Tepe'si yükseliyor. Ağaç Te-
pesi'ni sağımıza alarak güneye doğru ilerliyoruz.
Solumuzda ileride Tinaz Dağı, dik kayalık yamaç-
larıyla 2006 m'ye kadar yükseliyor. Kayalık dik
yol yarmalarından geçerek, yemyeşil çimlerle
örtülü tabanında küçük, şirin bir derenin aktığı,
yamaçları ormanlık geniş bir vadiye doğru ini-
yoruz. Solumuzda Tinaz Dağı'nın eteğine doğru
4 adet, siyah mağara ağızını fark etmemek
mümkün değil. Jeolojik devirlerde yaşamış bü-
yük canlıların sığınağına benziyor. Bunlar Tinaz
Mağaralarıdır, bilimsel adı ile "Tinaz Mağara
Sistemi".

Ana yoldan ayrılarak, Tinaz Mağaralarına doğ-
ru yöneldik. Mağaralara 50 m. kadar yaklaştık,
güneş tepemizde, saat 12.30. Açıız ve yorgun-
uz. Yanımda oturan meslektaşım jeomorfolog
ve speleolog (Mağaracı) Lütfi Nazik, işe başla-
madan önce bir ağacın altında birşeyler yiyip,
biraz dinlenmeyi öneriyor. Konya'dan bu yana
aralıksız araba kullanan şoförümüz de hemen at-
lıyor "iyi olur ağabey". Yüksek bir çam ağacı-
nın altına battaniyeyi seriyoruz. 20 dakikada ku-
manyamızı yiyor ve yorgun bir şekilde gölgeye
uzanıyoruz.

Karşımızda duvar gibi yükselen Tinaz Dağı'n-
ın tepesine doğru, 15 kişilik teleferiklerden bi-
risi süzülerek çıkarken, ötekisi aşağıya indi ve
durdurdu. İçinden çıkan 8-10 yetişkin, 3-4 çocuk,
yukarıda gördüklerinden memnun görünüyorlar-
dı.

Şirin derenin sağındaki ve solundaki lokan-
ta ve kafeteryanın masaları yarı yarıya müşte-
riyle dolu. Herkes birşeyler yiyip, içerken doğa-
nın çömertçe sunduğu çevre güzelliklerini; az
ilerideki ormanlarla kaplı Ağaç Tepesi'ni, daha
ötedeki, adı kadar insana ürküntü veren görü-
nümüyle Giden Gelmez Dağlarını seyrediyorlar-
dı.

Az ötemizden geçen Konya-Seydişehir-Akse-
ki-Manavgat karayolundan geçen araçların yarı-
sına yakını Tinaz Mağaraları'na doğru sapıyorlar.
Otobüslere ve otomobillere ayrılmış olan park
yerlerindeki düzinelere aracın yarısına yakını
yabancı plakalı.

Bir anda kendimi mağaraları gezmek iste-
yenlerin oluşturduğu bilet kuyruğunda buluyo-

* M.T.A. Genel Müdürlüğü, Temel Araştırmalar Dairesi

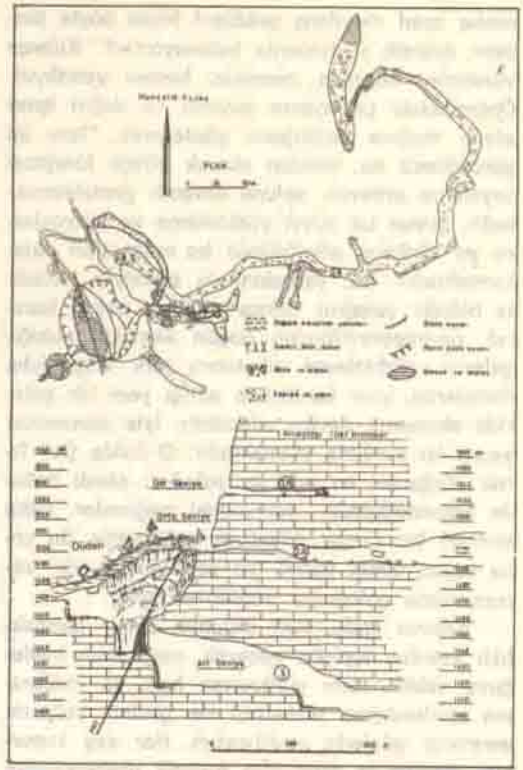
rum. Aslında Lütfi ve ben bu mağaralara hiç girmediysek, 1979'dan bu yana 30 defa girmişizdir. Mağaraları bir de turizme açılmış halleri ile görmek istiyoruz.

Tınaz Mağaraları'nı araştırmaya başlamamız 1979 yıllarına kadar gider. O yıllarda MTA Genel Müdürlüğü Temel Araştırmalar Dairesi bünyesinde bir "Mağara Araştırmaları Projesi" oluşturuldu. Projenin amacı, yurdumuzdaki mağaraları bir sistem dahilinde araştırarak, onların ekonomiye katkısını sağlamaktı. Batı ülkelerinde mağara araştırmaları ve mağaraların ekonomiye katkıları ileri aşamadaydı. Son istatistiklere göre ABD'de 125, Fransa'da 100, F. Almanya'da 41, İtalya'da 35, Yugoslavya'da 30 adet mağara turizme açılmıştır. Federal Almanya'da 41 turistik mağarayı 1980 yılında 2,5 milyon kişi ziyaret etmiştir. Yugoslavlar dünyaca ünlü Postayna Mağarası'nın güzelliklerini insanlara gösterip karşılığında para kazanmak için, mağara içine özel ray döşeyip küçük trenler çalıştırmaktadırlar. Ayrıca mağara içinde ve dışında çok sayıda restoran, kafeterya, hatıra eşyası satan dükkânlar yaparak para kazanmalarının sınırı olmayacağını kanıtlamışlardır. Bu mağarayı 1980 yılında % 85'i yabancı uyruklu 1.250.000 kişi ziyaret etmiştir.

Yurdumuzun doğal mağara gelişimine uygun karstik arazilerinin genişliği, Avrupa ülkelerinin teker teker hapsinden daha fazla olduğuna göre, çok sayıda da mağaranın bulunabileceği varsayılabilir. Tek eksiğimiz bunların şimdiye kadar aranıp ortaya çıkarılmamış olmalarıdır.

1979 yılına kadar 4-5 mağaramız bulunup ortaya çıkarılmış ise bu birkaç insanın kişisel gayreti ve yabancı mağaracıların çalışmaları ile olmuştur. Ve bunlardan sadece iki tanesi turizme açılmıştır. Bunlardan birisi Burdur yakınındaki İnsuyu Mağarası, diğeri ise Alanya'daki Damlaş Mağarası'dır. Her iki mağara da yerel yönetimlere azımsanmayacak gelirler sağlamaktadır.

Mağaraya giriş biletini alanlar merdivenli yoldan mağaranın ağızına doğru yürüyorlar. Mağaranın ağızına vardığımızda bir görevli beklememizi istiyor. Bekleyenlerin sayısı 20'yi bulunca, görevli adını, soyadını ve görevinin kılavuz olduğunu söyleyerek konuşmaya başlıyor. Mağaraları bizlere gezdireceğini, gezintinin 50 dakika süreceğini ve kendisine mağara ile ilgili her türlü soru sorulabileceğini nazikçe hatırlatıyor. Mağaranın önündeki dar platformda, sırtımız mağaraya dönük hem onu dinliyoruz

Tınaz Mağaraları'nın planı ve boyuna kesiti

hem de demir korkuluklara dayanmış, önümüzdeki 45 m. çapında ve 60 m. derinliğinde kuyu biçimindeki, çok kişiye korkunç görülen çukurluğa. Giden Gelmez Dağları'ndan doğru kıvrılarak gelen küçük dereciğin sularının çağlayanlardan savrulurak akışını ve buradan da Tınaz Dağı'nın dibine doğru, yeraltı galerilerine akarak keyboluşunu seyrediyoruz. Kılavuzumuz bu suyun, buradan 8 km. daha kuzeyde bulunan Güvercinlik Mağarası'nda meydana çıktığını ve bu mağarada da 1,5 km. aktıktan sonra, tekrar kayaların içine dalıp Suğla Ovası kıyısında kurulu bulunan Susuz Köyü içindeki Yağın kaynağından tekrar yeryüzüne çıktığını anlatıyor.

Kılavuzumuz, bu ilk olarak gireceğimiz mağaranın 1.015 m. ile en uzun olduğunu söylüyor. Sol ilerimizdeki Çobanyatağı Mağarası'nın 74 m, O'nun biraz ilerisindeki Koyunyatağı Mağarası'nın 65 m. ve bulunduğumuz yerden 33 m. yukarıdaki "Üst Tınaz Mağarası'nın" da 104 m. olduğunu söylüyor.

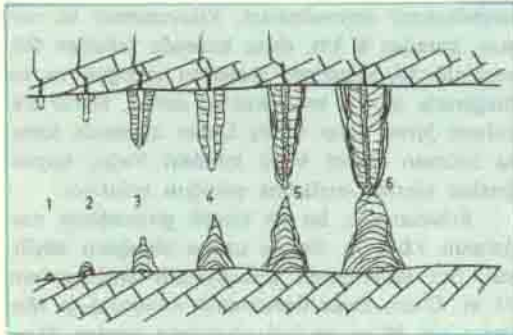
Gruptan birisi kılavuz'a bir soru yöneltiyor: "Bu mağaraların insan yapısı olmadığı bellî.

acaba nasıl meydana geldiler? Niçin böyle üst üste, değişik seviyelerde bulunuyorlar?" Kılavuz yöneltilen sorudan memnun, hemen yanıtıyor. Önümüzdeki çağlayanın suyunu ve dağın içine aktığı mağara boşluğunu göstererek, "İşte şu gördüğünüz su, içinden akarak gittiği kireçtaşı kayalarını eriterek, yolunu devamlı genişletmektedir. Suyun bu işlevi yüzbinlerce ve milyonlarca yıl sürünce, gördüğünüz bu mağaraları oluşturmuştur. Su, yerçekiminin etkisiyle akmakta olduğu yatağını daima aşağıya doğru kazarak derinleştirdiğinden bugün akmakta olduğu galeriyi, yüzbinlerce yıl sonra terk edip daha derinlerde, yine kendisinin açtığı yeni bir galeride akmasına devam edecektir. İşte sorunuzun yanıtı bu süreçte yatmaktadır. O halde Üst Tınaz Mağarası en eski su yoludur; şimdi önünde bulunduğumuz seviyedeki mağaralar, daha sonraki bir zaman diliminde gelişmiştir. Şu anda suyun aktığı galeri ise gördüğünüz gibi, zamanımızda gelişimini sürdürmektedir."

Kılavuz önde, açık bulunan demir parmaklıklı kapıdan topluca geçerek, mağaranın boşluğuna daldık. Hem yürüyorum hem de mağaranın ışıklandırma tesisatını ve gezinti yollarını eleştirici gözlerle inceliyorum. Her şey kusursuz, Avrupa'da gördüğüm turistik mağaralardan geri kalır tarafı yok.

Mağara'nın ilk 200 m'si oldukça sade, 8-10 m. genişliğinde ve 4-5 m. yüksekliğinde. Bu ilk kısmın sonunda, sağ tarafa doğru 50 m. uzunluğunda bir yan kol ayrılıyor. Bu kolda mağaranın en güzel dikit ve sarkıtları gelişmiş. Değişik renkli ve gizli lambalarla buraya efsanevi bir görünüm verilmiş.

Kılavuzumuz, ağaç gövdesi gibi bir traverten sütuna eliyle dayanarak dikitlerin, sarkıtların ve sütunların nasıl oluştuklarını anlatma

Dikit, sarkıt ve sütunların gelişmeleri.

Büyük Tınaz'ın orta kesimindeki ince uzun göl, güz aylarında bazen tamamen kurur ve yumuşak kalsit kristalleri ortaya çıkar.

ya çalışıyor. "Tavandaki yarık ve çatlaklardan sızarak damlayan suların içinde bol miktarda eriyik halinde bulunan kireçtaşının ($Ca CO_3$) bir kısmının mağaranın tavanında çöküp kalması, bir kısmının da yere damlayan sudan ayrılarak mağara tavanına çökmesi sonucunda, tavandan aşağıya doğru sarkıtlar, tabandan yukarıya doğru da dikitler, büyüyerek gelişir. Zamanla, bunların birbirleriyle birleşmesi sonucu da sütunlar oluşur. Mağara duvarlarını ve tabanını örten travertenler ise, sızıntı ve akıntı sularının içindeki $Ca O_3$ 'ün çökmesi sonucunda oluşurlar."

Grubumuzdaki çocuklardan birisi, tavandan aşağıya sarkan havuç büyüklüğündeki bir sarkıtı, herhalde hoşuna gittiği için koparmak istedi.

"Sakin!" dedi kılavuz, "böyle bir şey yapmayın. O gördüğünüz sarkıt, mağaranın süsüdür; o büyüklüğe gelinceye kadar herhalde birkaç bin sene beklemiştir." Çocuk kızarak, sarkıta doğru uzattığı elini geriye çekti.

Yan koldan çıkıp ana galeride yolumuza devam ediyoruz. Buradan sonra mağara tabanı, 1-1.5 m. derinliğinde pırlı pırlı bir gölle kaplı. Mağara duvarlarındaki siyah ve koyu renkli kayalara karşın gölün tabanı ve göl suyunun örttüğü her yer kar yağmış gibi bembeyaz. Kılavuzumuz göl tabanının 1 cm. kalınlığında pamuk görünümlü yumuşak kalsit kristalleri ile kaplı olduğunu söylüyor.

Göl yüzünün yarım metre üstünde, demir ve tahta iskeleler üzerine kurulmuş 1 m. genişliğinde tahta yolda, mağaranın sonuna doğru yürümeye devam ediyoruz. Buralarda mağaranın eni, yine 8-10 m; fakat yüksekliği 40-50 m; hatta daha yüksek

Altımızda, arka arkaya birkaç küçük çağlayan var, üzerinde yürüdüğümüz tahta yol, buna uygun olarak aşağıya iniyor. Küçük derenin suyu, pırlıl pırlıl beyaz traverten havuzlarına girip çıkarak, gittiğimiz doğrultuda şırıldayarak akıyor. Kulağımıza biraz ileriden, çok yükseklerden düştüğü belli olan çağlayan sesi geliyor. Ve önümüzde aniden çıkan derin bir boşluk. Bu derin boşluğun karşı duvarlarını ve gittiği yönü görmek zorlaşıyor. İskeleler üzerine kurulmuş tahta yol sağa kıvrılarak ve büyük çukurluğun dik duvarını izleyerek basamaklarla aşağıya iniyor.

Şimdi, büyük boşluğun tam ortasındaki adadayız. Önümüzdeki camgöbeği rengindeki derin gölün, gerimizde kalan sığ berrak gölün ve geldiğimiz boğazdan savrulmuş 40 m. aşağıya akan çağlayanın görüntüleri herkesi büyülüyor. Bu büyük salonun uzunluğu 100 m, eni 25 m, ve yüksekliği 50-60 m.

Ancak 5 dakika sessizce her yönü seyrettikten sonra bu büyük salonu yeterince algılayabiliyoruz. Kılavuzumuzun isteği üzerine dönüşe geçiyoruz. Hızla yürüyerek, 15 dakika sonra mağaranın ağızına ulaşıyoruz.

Dışarıdaki aydınlık, hepimizin gözünü kamaştırıyor. Kılavuzumuz, "Şimdi sıra yukarıdakinde" deyip önden yürüyor. Biraz önümüzde duran asansörün boşalmasını bekliyoruz. Asansör yarım dakika sonra Üst Tınaz Mağarası'nın önünde duruyor, iniyoruz. Kılavuz hem önden yürüyor, hem de mağaranın boyutları hakkında bilgi veriyor. Burası 104 m. uzunluğundaymış, eni 2-3 m., yüksekliği ise 1,5-3 m. kedarmış ve KB'ya doğru gidiyormuş. Üst Tınaz tümüyle kuru, ilk kısımları yalın olmasına karşın, sona doğru dikitler, sarkıtlar ve sütunlar güzel görüntüler sergiliyorlar.

Üst Tınaz'ı ziyaretimiz 10 dakika sürdü. Mağaradan çıktığımızda, grubumuzdan birisi kılavuza bir soru yöneltti: "Affedersiniz" dedi düzgün giyimli adam, aşağıdaki tesislere ve yoğun trafiğe bakarak "bu tesisler ne zaman yapıldı? Kimler işletiyor?" Kılavuzun yanında, sadece sorusuna yanıt bekleyen adam, L. Nazik ve ben kalmıştık. Bu mağaraları ilk defa araştırıp, planlarını yapan bizlerdik; bu nedenle, verilecek yanıtı bizler de merak ediyorduk. Kılavuz anlatmaya başladı: "Şu ileride gördüğünüz Konya-Seydişehir-Akseki-Manavgat karayolu 1986 yılında tamamlanıp trafiğe açılınca, yoğun bir trafik akımına sahne oldu. Çünkü bu yol İç Anadolu'yu en kestirmeden Akdeniz kıyılarına bağlıyor. O yıllarda Tınaz

Yurdumuzda pek çok yörede rastlanabilen doğal mağaraların en ilginçlerinden biri de kuşkusuz, Tınaz Mağaraları. Resimde, Büyük Tınaz'ın sonundaki derin salona iniş görülüyor.

Mağaraları henüz turizme açılmamıştı. Fakat yoldan gelip geçenlerin çoğu mağaralara sarpıp düdeni ve mağaraların ağız kısımlarını görüp, buralarda mola vererek piknik yapıyorlardı. İlgililer ve çevredeki büyük kuruluşların yöneticileri bu mağaraya ilgi gösterdiler; turizme açılması için her türlü mühendislik projeleri hazırlanıp, malzeme, araç ve gereç yardımı sağlandı.

Zaman kaybedilmeden hemen o yıl, mağara içindeki ve önümüzdeki tesislerin yapımına geçildi. Mağaraların elektrifikasyonu, içindeki gezinti yolları ve mağara önündeki idare binalarının yapımı bir senede tamamlandı. Tınaz Dağı'nın tepesine çıkan teleferik 1989'da hizmete girdi. Bu tesisler, şimdi şehrimize önemli bir gelir sağlamaktadır." Kılavuz sözlerini bitirdi; aşağıya iniyorduk ki, önce yapmacık bir öksürük sesi ve arkasından:

"Selamünaleyküm, hoş gelmişsiniz ağabey" diyerek, bize doğru yaklaşan bir çobanın sesi beni, çam ağacının altında dalıp gittiğim hayal aleminden sökü� aldı.

Toparlandım, çobanı selamladım ve takvimli saatime baktım, saat 13.30 olmuş, günlerden Perşembe, 5 Mart 1984.

"Ne güzel bir düş, keske gerçekleşse" diye düşünüp, meslekdaşım L. Nazik ile birlikte bazı kaya, toprak ve traverten örnekleri toplamak için mağaraya doğru yürümeye başladık. Amacımız Tınaz Mağaralarının oluşum, gelişim ve yaşını saptamak.